

Sosiaalisen eriarvoisuuden torjuminen

Mirja Kangas, Rovaniemen
kaupunki / Lapin hyvinvointialue

LAPIN SOSIAALI- JA TERVEYSTURVAN
SYYSPÄIVÄT 15-16.9.2022
OLOKSELLA
70 vuotta Lapin ihmisen asialla

Ilmiöiden kompleksinen luonne – hyvinvointi- ja terveys

22.9.2022

- Toimintaympäristö on viime vuosina ollut melkoisissa äkillisissä sisäisessä ja ulkoisessa muutoksissa.
- Elämän arvaamattomuus ja yllätyksellisyys on viime vuosina konkretisoitunut erilaisten yhteiskunnallisten kriisien kautta
- Eriarvoisuus kytkeytyy voimakkaasti myös siihen, mitä yhteiskunnassa tapahtuu.

- Toimintaympäristön erilaiset muutokset ovat heijastuvat yhteiskunnan toimintaan ja vaikuttaneet monin tavoin yksilöiden ja perheiden elämään sekä lisänneet epävarmuutta.
- Kriisit ovat osuneet voimakkaimmin jo ennestään heikommassa ja havoittumassa asemassa oleviin. Kriisi on voimistanut hyvinvoinnin eriarvoisuutta tavalla, joka tuskin poistuu kriisin väistyessä
- Ne, jolla elämä on ollut säilynyt vakaata, on esim. korona tuonut uusia mahdollisuuksia (etätyö, elämän hidastaminen, perhe-elämään panostaminen etc).
- Kyky ratkoa kompleksia ongelmia on osoittautunut rajalliseksi. (esim. koronan vaikutukset lastensuojeluun 2020:34, Covid-19-kriisin yhteiskunnalliset vaikutukset Suomessa/Valtioneuvoston julkaisuja 2022:12 etc.)

- Eriarvoisuuden taustalla useita tekijöitä. Perinteisesti on asiaa tarkasteltu kapeasti näkökulmasta sisältäen aineelliset tekijät kuten tulot/varat ja aineettomat kuten koulutus, asema työelämässä (tasa-arvo, mahdollisuuksien tasa-arvo)
- Suomalaisten yleinen hyvinvoinnin ja terveyden taso on lähtökohtaisesti jatkuvasti kohentunut, mutta ongelmana on ollut se, että hyvinvointi ei ole jakaantunut väestössä tasaisesti. Em. sosioekonomisten terveys- ja hyvinvointierojen lisäksi eroja ilmennyt myös alueellisesti ja sukupuolten välillä.
- Tarkastelukulman tulisi laajentua ja sisältää vahvemmin sosiaalisen hyvinvoinnin tekijät. Sosiaalinen hyvinvointi on osa kokonaisvaltaista hyvinvointia (mm. Vaarama), joka yhdistää kolme ulottuvuutta eli elämänlaadun, pystyvyyden ja yhteiskunnan sosiaalisen laadun.

OPETUS | 15.12.2020

Yliopisto-opiskelijoiden hyvinvointi jatkaa laskua

Helsingin yliopiston opiskelijoiden intoa ja uupumusta tutkittiin koronakeväänä ja loppuvuonna 2020. Jopa 60 prosenttia...

Koronaepidemia pahentaa monien mielenterveyspotilaiden tilannetta. Jo ennestään mielenterveydeltään hauraat ihmiset jäävät nyt helposti vaikeille normaaleja tukiverkkoja

Yksinäiset nuoret alttiita nettiriippuvuudelle – koron aikana yhä useampi on vaaravyöhykkeellä

Yksinäisyys on riskitekijä sille, että nuori ajautuu käyttämään nettiä pakonomaisesti. Pakonomaisen käytön riski on kasvanut...

Nuorten hätähuuto — uupuneiksi itsensä kokevien määrä on kaksinkertaistunut pandemian aikana

Koulu-uupumus moninkertaistaa opintojen keskeyttämisen riskin ja ennustaa masennusta.

Koronakriisin vaikutukset

LUTUS JA OPPIMINEN | 12.04.2022

ndemia haastoi korkeakouluopiskelijoiden opiskeluintoa ja lisäsi voimakkaasti uupumusta

Helsingin yliopiston tutkijat kartoittivat yliopiston opiskelijoiden hyvinvointia kolmella kyselytutkimuksella pandemian...

Lapin hyvinvointialue– osa suomalaista julkisen sektorin ekosysteemiä ja alueellista toimijuutta.

- Käynnissä olevat yhteiskunnalliset (hallinnolliset) uudistukset jäsentävät hyvinvointiyhteiskunnan ekosysteemiä ja sisältöjä merkittävästi.
- Sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen palveluiden järjestämisvastuu siirtyy hyvinvointialueille 1.1.2023. Työllisyyden hoito siirtyy valtiolta kunnille ja/tai yhteistoiminta-alueille.
- Käynnissä olevien uudistuksien tavoitteiden saavuttaminen edellyttää jatkossakin vahvaa yhteistyötä alueen toimijoiden välillä (keskinäisriippuvuus).

- Tärkeänä osana valmistelua on tehty ensimmäinen Lapin hyvinvointialueen palveluiden järjestämisen tilannekuva syksyn 2021 ja kevään 2022 aikana.
- Tilannekuvalla on pyritty luomaan näkymä Lapin sosiaali- ja terveystalouden nykytilasta ja antamaan painopisteet jatkotyöskentelyn pohjaksi.
- Indikaattoreiden osalta on hyödynnetty kansallisia tietovarantoja (mm. THL ja Tilastokeskus). Alueiden näkökulma tilannekuvaan on syntynyt laajan kuntiin laitettun tietopyynnön kautta sekä erillisten työkokousten kautta.

Lapin hyvinvointialueen palveluiden järjestämisen tilannekuva/kooste/painopisteet

- Hyvinvointialueen palvelujen järjestämisessä **on erityistä huomiota kiinnitettävä siihen, että perustason palveluissa on riittävät resurssit ja toimivat prosessit toteuttaa ennakoivia ja matalan kynnyksen palveluja.** Selvityksen mukaan erityisesti mielenterveyspalvelut painottuvat nyt liikaa erikoissairaanhoidon.
- **Perustason ammattilaisten osaamista ja kokemusta** tulee valmistelussa ja suunnittelussa hyödyntää täysimääräisesti.
- **Alueelliset ja kulttuuriset erot sekä paikalliset erityispiirteet** on huomioitava järjestämisen valmistelussa. Isojen kuntien toimintamallit sopivat harvoin sellaisenaan pieniin kuntiin.
- Hyvinvointialueella esiintyvistä palvelutarpeista ja niihin liittyvistä ilmiöistä tulee olla käytettävissä **ajantasaista ja ennakoivaa tietoa johtamisen** tueksi.
- **Tiedolla johtamisen menetelmät ja käytänteet tulee yhdenmukaistaa.**
- **Palvelutarpeiden ennakointiin ja palvelujen käytön seurantaan** tulee määritellä sekä strategista että operatiivista johtamista tukevat **mittarit.**
- Hyvinvointialueen **organisoinnissa on huolehdittava siitä, että se kannustaa monialaiseen ja ammatilliseen työhön hyvinvointialueen sisällä ja sen yhdyspinnoissa muihin toimijoihin.** Tämä korostuu erityisesti ikääntyneiden palveluissa, yhteistyössä koulujen ja oppilaitosten kanssa, perhekeskustoiminnassa sekä työttömien työ- ja toimintakyvyn arvioinnissa.
- Palvelujen järjestämisen suunnittelussa **on huomioitava koronan aiheuttama hoitovelka.** Palvelut, joissa hoitovelka on vaikutuksiltaan merkittävin, on syytä tunnistaa ja priorisoida.

- **Lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalveluihin panostaminen** on ennakoivaa työtä väestötasolla. Matalan kynnyksen palvelut ja yhdyspinnat hyvinvointialueen ulkopuolisiin toimijoihin tulee järjestää siten, että **moniammatillinen ja –toimijainen työ** on luontevaa esimerkiksi perhekeskusverkostossa.
- **Palvelujärjestelmän pirstaleisuutta on vähennettävä.** Samalla on kuitenkin hyödynnettävä ja **vahvistettava jo hyvin toimivia toimintamalleja ja prosesseja**, joita on sekä molemmissa sairaanhoitopiireissä että kunnissa laajasti koko Lapin alueella.
- Mikäli **kahden sairaalan rakenne** tullaan säilyttämään, on niiden **tehtävienjako** suunniteltava siten, että se palvelee kustannustehokkaasti ja tarkoituksenmukaisella tavalla Lapin väestöä.
- Lapissa on mm. pitkistä välimatkoista johtuen otettu käyttöön **toimivia etäpalveluja**. Etä- ja muiden digiratkaisujen laajentamisessa on tärkeää, että sen suunnitteluun osallistuvat ammattilaiset laajasti koko Lapin alueelta. Etä- ja muiden digiratkaisujen toteutuksessa on **huomioitava myös saamenkieliset ja –kulttuuriset tekijät**.
- Selvityksen mukaan **lähtökohdat uudistuksen onnistuneelle toteutumiselle tiukasta aikataulusta huolimatta ovat hyvät.** Henkilöstö on osaavaa ja sitoutunutta. Tarve toiminnan kehittämiseksi ja hyvinvointialuetasolle järjestämiselle ymmärretään hyvin.
- **Lapin alueen sote-ammattilaiset näkevät tärkeimmät haasteet ja kehittämiskohteet hyvin yhtenäisellä tavalla.** Yhteinen ymmärrys Lapin erityispiirteistä ja tulevaisuuden haasteista luo hyvän pohjan hyvinvointialueen pitkäjänteiselle rakentamiselle.

Sosiaalisen eriarvoisuuden torjunta on monimutkainen haaste eri toimijoille

Sosiaalisen eriarvoisuuden torjuminen edellyttää mm.

- vahvaa kuntien ja hyvinvointialueen sekä eri toimijoiden yhteistyötä (Hyte), jossa **järjestöjen merkitys** on keskeinen
- monialaista lähestymistapaa ja vuoropuhelua sekä yhteistä ymmärrystä 'sosiaalisen' luonteesta
- riittävästi tietopohjaa, tiedontuotannon tapoja (rakenteellinen sosiaalityö, sosiaalinen raportointi etc), tieto-osaamista sekä tiedolla johtamista
- tietoa miten sitä voidaan mitata, edistää ja seurata (indikaattorit) sekä tutkia.
- innovatiivisia ja älykkäitä ratkaisuja
- taitoa ja kykyä kokonaisuuden johtamiseen

Sosiaalisen eriarvoisuuden torjunta haastaa myös sosiaalityön

- Sosiaalisen eriarvoisuuden torjunta haastaa myös sosiaalityön kirkastamaan omaa yhteiskunnallista asiantuntijuuttaan. Erityisesti käynnissä olevat toimintaympäristön merkittävät muutokset haastavat kriittiseen asiantuntijuuteen.
- Sosiaalityön tehtävänä on tuoda esille palvelujärjestelmän ongelmakohtia ja katvealueita päättäjille sekä 'raportoida' päätöksenteon vaikutuksia elävään elämään käytännön työn kautta.
- Sosiaalihuollon ammattihenkilöiden asiantuntijuutta tulisi hyödyntää laajasti hyvinvointialueen sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa että sen eri yhdyspinnoilla.

Sosiaalisen eriarvoisuuden torjunta haastaa myös sosiaalityön

- Näitä sosiaalihuollon /sosiaalityön yhdyspintoja ovat mm. yhteistyö terveydenhuollon, varhaiskasvatuksen ja opetuksen, asumisen ja yhdyskuntasuunnittelun, kulttuurin ja vapaa-ajan, liikenteen sekä järjestöjen ja yksityisen elinkeinoelämän kanssa.
- Yhteistyö on tarpeen, jos halutaan saada aikaan kansalaisten hyvinvoinnissa näkyviä vaikutuksia
- Esim. yhteisövaikuttavuuden viitekehys ratkoo sosiaalisia ongelmien ja eriarvoisuutta myös rakenteiden näkökulmasta.

Kiitos

